

96/13 Ra'd Suresi

1. "Elif, Lâm, Mîm, Râ" mukattaa harfleridir. Anlamı için bkz. www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa Bu surenin başındaki harflerle 10/Yunus, 11/Hûd, 12/Yusuf, 14/İbrahim ve 15/Hicr surelerinin başlarında bulunan "Elif, Lâm, Râ" harfleri arasında benzerlik kurarak o surelerle aynı dönemde indiği düşünülmüştür. Fakat bu bir yanılsamadır. Çünkü İbrahim suresinin söz konusu surelerle peş peşe indiği noktasında da elimizde bir bilgi yoktur. Ayrıca bu surenin başındaki harflerin arasında "Mîm" harfinin olması göz ardı edilmektedir.
2. "Arş"a hükümler olmanın anlamı için bkz. 7/A'raf 54.
3. Kâfirlerin inkârcılığında en şaşılacak şey, Allah'ın varlığını ve yaratmasını kabul ettikleri hâlde ahirette yeniden yaratmayı kabul edememeleridir. Dolayısıyla onların Allah hakkındaki küfürleri Allah'ı doğru anlamayan müşrikçe bir kâfirliktir (Mevdudî, *Tefhim*).
4. Müşrikler, kıyameti, azabı ve helâki inkâr ettikleri için Hz. Peygamber'e (s) meydan okuyarak azabı, helâki hemen getirmesini istiyorlar (7/A'raf 70, 77; 8/Enfal 32).
5. "Gayb ve meşhûd"un anlamı için bkz. 68/Kalem 47.
6. Surenin Medenî olduğunu söyleyenleri doğrulayan ayetlerden birisi bu ayettir. Münafıkların gizli konuşmalarını deşifre ettiği anlaşılabilir. Devamında müşrik toplumun yıkımından söz etmesi de buna işaret olabilir.
7. Çoğu tefsirci, "muakkıbât" kelimesinin melekler olduğunu düşünmüşler; zamiri kişiye hamlelerken muhafazayı kişinin varlığının korunması olarak değerlendirmişlerdir. Korunacağı şeyleri de kader kaza vb. belâlar olarak değerlendirmişlerdir. Fakat zamiri kişiye değil de kişinin yaptığı geçmiş ve gelecek amellere hamledenler, muhafaza kelimesini o amellerin kayıt altına alınması ve saklanması olarak değerlendirmişlerdir. "Ön ve arka" ifadesini "Geçmiş ve gelecek" şeklinde değerlendirenler olduğu gibi, "Allah'ın emri" ifadesindeki "Min" edatını açıklama edatı olarak değerlendirenler de olmuştur. Devamındaki ayeti ise toplum kendini değiştirmedikçe Allah'ın o kayıtları ve onlar hakkında verdiği hükümleri değiştirmeyeceği şeklinde yorumlamışlardır (Taberî, *Camîu'l-Beyan*; Maverdî, *en-Nüket*; İbn Kesir, *Tefsir*). Bizce bu yorum daha tutarlı ve açıklayıcı görünmektedir. Çünkü müşriklerin meleklerden kayırma beklentilerine de cevap verilmiş olmaktadır. Ayeti kişinin kazâ ve belâdan korunmasına hasreden diğer yaklaşım, konuyu soyut tartışmaların parçası haline getirerek çıkmaza sokmuş ve sonraki dönemleri de etkilemiştir. Melek yorumunu kabul etmeyenler, söz konusu kelimeyi ya "Koruyucu güçler" veya "İlahî/doğal yasalar" olarak değerlendirmişlerdir (Razî, *Mefatihü'l-Gayb*; Hamdi Yazır, *Hak Dini*; Sarmış, "Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine", *Eskiye*, sayı 26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222).
8. Ayetteki "vâli" kelimesi otorite anlamındadır ve veli kelimesiyle eş anlamlıdır. Dost, hamî ve otorite anlamına gelen "veli" kelimesi ile vâli kelimesinin açıklaması için bkz. 7/A'raf 3; 18/Kehf 44.

9. Tesbihin anlamı için bkz. 68/Kalem 29; 50/Kâf 40; 17/İsrâ 44; 59/Haşr 1.

10. Geleneksel Ortadoğu inançlarında şimşek ve gök gürültüsünü görünmez varlıklara nispet etme inancı vardı. Bu tür doğa olaylarını fırtına veya bereket tanrısı dedikleri hayali varlıklara nispet ediyorlardı. Bunlardan etkilenen Yahudilerin Hz. Peygamber'e şimşegi sormaları üzerine bu ayetlerin geldiğini söyleyen rivayetler mevcuttur (Zemahşerî, *Keşşaf*). Tevrat yazarları gök kuşağını Allah'ın yayı olarak değerlendirmektedirler (Tekvin, 9/12-17). Daniel bölümünde ise şimşek görünüşlü, gözleri aevli meşale, sözleri gök gürlemesi gibi melek tasviri yer almaktadır (Daniel, 10/1-21). Benzeri etkilerle olmalı ki bazı aşırı Şiî fırkaları da şimşegi Hz. Ali'nin kamçısı, gök gürültüsünü ise narası kabul etmişlerdir. Bu tür hikâyeler tefsircileri de etkilemiş ve bazı tefsirciler ayetleri tefsir etme bağlamında şimşegi ve gök gürültüsünü meleklerin fiilleri kabul ederken, bazıları da şimşek ve yıldırımın bir melek olduğunu söylemişlerdir. Ancak Hasan Basrî ve bazı tefsirciler, "ra'dın" (şimşegin), Allah'ın yarattığı farklı bir varlık olduğunu, melek olmadığını dile getirmişlerdir (Razî, *Mefatihul-Gayb*). Aslında ayetin, şimşegin de melekler gibi Allah'ı tenzih ettiğini söylemesi ve Allah'ın mutlak güç ve otoritesini vurgulama bağlamında geldiği düşünülürse, şimşegin ve meleklerin Allah'ın yaratması sonucu oluştuğunu ve O'na boyun eğdiklerini vurgulayarak müşrik düşünceleri reddettiği anlaşılacaktır (bkz. 30/Rum 24).

11. Bu cümle, aslında olmayan tanrıları var kabul edip de ondan yardım bekleyen müşriklerin ruh halini tasvir eden mecazlardan bir tanesidir. "Ulaşılamayacak suya elini uzatan" ifadesi, sanki serap gören bir insanın olmayan suya elini daldırmasını tasvir etmektedir. İkinci cümlecğin başındaki "Vav" harfini atıf değil de hâl eki kabul ederek birleştirdiğimizde cümle, olmayan suya elini uzatınca suyun eline ulaşabileceğini sanan bir adamın yanılığını net olarak ifade etmektedir. Kâfirlerin beklentisinin boşuna (batıl) olduğu açıklanmaktadır (Maverdî, *en-Nüket*; Zemahşerî, *Keşşaf*).

12. "Veli" kelimesi için bkz. 7/A'raf 3.

13. Kur'an, "teşâbehe" kelimesini, henüz ortaya çıkmamış gaybî varlıklar ve olaylar anlamında kullandığı için ayet, "Allah'a ortak koşulan ilahlar birtakım şeyler yarattılar da yarattıkları şeyler müşriklere görünmez mi oldu?" anlamında bir eleştiri getirmektedir (3/Âl-i İmran 7). Bu anlamıyla cümle, yaratma kabiliyeti olmayan ilahların asılsızlığını ortaya koyduğu için daha anlamlı görünmektedir. Çünkü bu ayet yaratıcıların karıştırıldığını değil yaratmayanın ilah olamayacağını ifade etmektedir. (10/Yunus 31; 23/Müminun 84-91; 35/Fâtır 40; 46/Ahkaf 4; 31/Lokman 11).

14. Hem bu ayette, hem de 25. ayette geçen ahid ve misak kelimeleri, Allah'tan gelen vahyi kabul etmek, Allah ile sözleşme yapmak anlamına gelmektedir. Onun şartlarını ihmal etmek sözleşmeyi ihlal etmek anlamına gelmektedir. Bilgi için bkz. 7/Araf 172-173. ayetler ve ilgili dipnot.

15. 21 ve 25. ayetlerde akraba kelimesi kullanılmadan sadece sıla kelimesi kullanılmakta ve Allah'ın emrettiği bağların sürdürülmesi ve korunması gibi genel ifadeler kullanılmaktadır. Dolayısıyla imanî bir bağdan söz edildiği açıktır (Maverdî, *en-Nüket*; İbn Atiye, *el-Muharrer*). Bu genel bağlılık akrabalık dâhil, tüm İslamî ve insanî ilişkileri içerebilir. Ancak ayetleri akrabalık ilişkilerinin gözetilmesi ve akrabaya iyi davranılması anlamına gelen "Sılayı rahim" kavramıyla sınırlamanın, ayetlerin umumiliğine gölge düşüreceği kanaatindeyiz (Razî, *Mefatihul-Gayb*). Çünkü ayetin

geçtiği bağlam dikkate alınır ve 25. ayetle karşılaştırılırsa Allah ile yapılan ahid ve misakın sürdürülmesi de bu ifadenin kapsamından ayrı düşünülemez (2/Bakara 27).

16. Açıklama için bkz. 21. ayet.

17. Cümlelerin açıklaması için bkz. 74/Müddessir 31; 9/Tevbe 115. “Yeşâu” fiiline paralel olarak “enâbe” fiilinin kullanılması öznenin belirlenmesinde önemli bir delildir. Çünkü “enâbe” fiilinin öznesi Allah olamaz; “Men” edatına ait zamirin özne kabul edilmesi zorunludur. Dolayısıyla Allah’ın, dilediğini değil, dileyeni saptırdığı veya sapkınlıkta bıraktığı, dileyeni de hidayete erdirdiğini gösteren önemli bir delildir. 28. ayet de bunu desteklemektedir.

18. Kâfirlerin hile ve planları şirki korumak için İslam’a karşı kurdukları tuzak olabilir (Zemahşerî, *Keşşaf*). Veya şirk için ürettikleri gerekçeler de olabilir.

19. Cümlelerin açıklaması için bkz. 74/Müddessir 31; 9/Tevbe 115.

20. “Ahzab” kelimesi, “hizb” kelimesinin çoğuludur; gruplar, hizipler demektir. Geleneksel dönemde mezhep, modern dönemde parti anlamında kullanılmaktadır. Kur’an, bu kelimenin çoğul formunu genel olarak önceki dinlerden bahisle parça parça olmuş mezhepler ve dinî topluluklar için kullanmaktadır (11/Hud 17; 19/Meryem 37; 40/Gafir 5, 30; 23/Müminun 53; 30/Rum 32). Bazı surelerde İslam’ın karşısındaki müttefik kâfir orduları için de kullanılmaktadır (38/Sâd 11-13; 33/Ahzab 20-22; 40/Gafir 5, 30). Kelimenin tekil formunu ise Allah’ın taraftarları ile şeytanın taraftarları diye ikiye ayırarak kavramlaştırmıştır (58/Mücadele 19-22; 35/Fatır 6; 5/Maide 56). Burada Kur’an’a karşı tavır alan dinî toplulukların kastedildiği anlaşılmaktadır (Maverdî, *en-Nüket*).

21. “Veli” kelimesi için bkz. 7/A’raf 3. İlim veya bilgi kelimesinin açıklaması için bkz. 53/Necm 28-35; 31/Lokman 20, 21.

22. Bu ayetler 2/Bakara 106. Ayetin açılımı gibidir.

23. “Etâ” fiili, gelmek, hazır olmak, yeryüzüne müdahale etmek veya egemen olmak; “etraf” kelimesi de bitki, verimlilik, cömertlik ve soyluluk anlamlarına gelmektedir. Bazı tefsirciler “etraf” kelimesini “taraf” kelimesinin çoğulu kabul ederek “kıyı, kenar” diye tercüme etmiş ve ilmî tefsir ekolünün yaygın kanaati nedeniyle fizikî olarak yeryüzünün daraltılması olarak değerlendirmişlerdir. Fakat bazı dilciler ve geleneksel tefsirin bazı isimleri bunu “tarf” kelimesinin çoğulu kabul ederek yeryüzünde yaşayan zorbarların veya ele geçirdikleri nimet ve bereketin yok edilmesi olarak değerlendirmişlerdir (Zebidî, *Tâc*; Maverdî, *en-Nüket*; İbn Atıye, *el-Muharrer*; Zemahşerî, *Keşşaf*; Ebu Hayyan, *el-Bahr*). Yani yeryüzünün seçkinlerinin ve tanrı kabul edilen zorbarların nasıldır birer birer ortadan kaldırıldığı anlatılmaktadır (Sarmış, “Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine”, *Eskiyeni*, sayı26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222).

26. “Kitabın bilgisine vakıf olanlar” ifadesiyle, genellikle Kitap ehlinde olup da Müslüman olan Abdullah bin Selam ve Selman gibi Müslümanların kastedildiği düşünülmüştür. Bu durum, surenin Medenî olduğuna delil getirilmiştir. Fakat kitabın bilgisine şahidlik onlarla sınırlanmamış olabilir (Maverdî, *en-Nüket*; Zemahşerî, *Keşşaf*). İman edenlerin şahidliğine ayrıca vurgu yapılması, kitabın bilgisine vakıf olmanın önemini ortaya koymaktadır.